

ẢNH HƯỞNG CỦA DỊCH CHUYỂN XÃ HỘI ĐẾN TĂNG TRƯỞNG KINH TẾ CÁC TỈNH, THÀNH CỦA VIỆT NAM

Đinh Viết Giang*

Ngày nhận bài: 12/07/2024

Ngày nhận bản sửa: 11/08/2024

Ngày duyệt đăng: 30/09/2024

Tóm tắt. Bài viết nghiên cứu ảnh hưởng của dịch chuyển xã hội đến tăng trưởng kinh tế các tỉnh, thành của Việt Nam thông qua Bộ dữ liệu Điều tra Mức sống hộ gia đình Việt Nam (VHLSS) và Niên giám thống kê trong ba năm 2010, 2014 và 2018. Bằng phương pháp hồi quy bình phương nhỏ nhất (OLS), kết quả nghiên cứu cho thấy dịch chuyển xã hội đi lên có ảnh hưởng tích cực đến tăng trưởng kinh tế trong khi dịch chuyển xã hội đi xuống lại cản trở tăng trưởng kinh tế. Đây là cơ sở để tác giả đưa ra một số khuyến nghị đối với Nhà nước nhằm thúc đẩy dịch chuyển xã hội tại Việt Nam, từ đó góp phần phát triển nền kinh tế.

Từ khóa: Dịch chuyển nghề nghiệp; Dịch chuyển thu nhập; Dịch chuyển xã hội; Tăng trưởng kinh tế.

1. Giới thiệu

Dịch chuyển xã hội là sự thay đổi địa vị, tầng lớp xã hội của một cá nhân, hộ gia đình hay một nhóm người theo thời gian (Đào Thanh Trường, 2017), chủ yếu được đo lường thông qua dịch chuyển thu nhập và dịch chuyển nghề nghiệp (Torche, 2015; Fields & Ok, 1996).

Dịch chuyển xã hội là yếu tố quan trọng giúp gia tăng năng suất, từ đó góp phần phát triển kinh tế của quốc gia (Neidhöfer & cộng sự, 2024). Tại Việt Nam, dịch chuyển xã hội, đặc biệt là dịch chuyển thu nhập khá rõ ràng nhưng đã chậm lại trong hơn một thập kỷ qua. Kết quả nghiên cứu của Oxfam (2018) cho thấy trong giai đoạn 2004 - 2008, có 45% hộ thuộc nhóm nghèo nhất của năm 2004 đã vươn lên các nhóm cao hơn trong ngũ phân vị thu nhập sau 4 năm, nhưng trong giai đoạn 2010–2014 tỷ lệ này là 37%. Bên cạnh đó, dịch chuyển ngành nghề tại Việt Nam chưa có nhiều biến động, với 83% số lao động nông nghiệp của năm 2010 vẫn tiếp tục làm nông nghiệp vào năm 2014, chỉ có dưới 8% chuyển sang khu vực công nghiệp hoặc dịch vụ (Oxfam, 2018). Ngoài ra, dịch chuyển kỹ năng còn chậm, cụ thể chỉ khoảng 1/5 số người lao động

*Trường Đại học Kinh tế Quốc dân, email: HL3011@st.neu.edu.vn

chuyển dịch từ công việc phổ thông sang các công việc có chuyên môn và tay nghề. Do vậy, vấn đề cấp thiết đặt ra là làm sao thúc đẩy dịch chuyển xã hội tại Việt Nam để góp phần phát triển nền kinh tế bền vững và bao trùm.

Đã có nghiên cứu về ảnh hưởng của dịch chuyển xã hội đến tăng trưởng kinh tế, song phạm vi nghiên cứu mới chỉ dừng lại ở các quốc gia phát triển (Torche, 2015; Neidhöfer & cộng sự, 2024) mà chưa chú trọng đến các quốc gia đang phát triển với môi trường kinh tế có nhiều biến động như Việt Nam. Vì vậy, nghiên cứu kỳ vọng sẽ làm sáng tỏ ảnh hưởng của dịch chuyển xã hội tới tăng trưởng kinh tế trong bối cảnh Việt Nam nhằm thúc đẩy thảo luận chính sách về vấn đề này. Bên cạnh đó, dịch chuyển xã hội thường được tiếp cận theo dịch chuyển thu nhập và dịch chuyển nghề nghiệp (Fields & Ok, 1996), nhưng hầu hết các nghiên cứu tại Việt Nam mới chỉ đo lường dịch chuyển xã hội thông qua dịch chuyển thu nhập. Cụ thể, các tác giả Trương Lai (1995), Phạm Bích San & Nguyễn Đức Vinh (1998), Trịnh Duy Luân & Bùi Thế Cường (2001) chủ yếu sử dụng tiêu chí phân nhóm theo ngũ phân vị thu nhập (so sánh 20% nghèo nhất – 20% giàu nhất) để phân tích về quá trình phân tầng xã hội và phân hóa giàu – nghèo đang diễn ra mạnh mẽ trong một cơ cấu xã hội mở từ sau Đổi mới. Do vậy, tác giả nhận thấy cần khai thác thêm dịch chuyển nghề nghiệp để có cái nhìn tổng quan và sâu sắc về dịch chuyển xã hội tại Việt Nam.

Từ những vấn đề nêu trên, việc đánh giá ảnh hưởng của dịch chuyển xã hội đến tăng trưởng kinh tế các tỉnh, thành của Việt Nam là một nhu cầu bức thiết cả về lý luận và thực tiễn nhằm đưa ra những khuyến nghị thúc đẩy dịch chuyển xã hội tại Việt Nam, góp phần đạt mục tiêu phát triển nền kinh tế bền vững.

2. Tổng quan nghiên cứu và phương pháp nghiên cứu

2.1. Tổng quan nghiên cứu

Đánh giá về tác động của dịch chuyển xã hội tới tăng trưởng kinh tế, các học giả chủ yếu tiếp cận thông qua dịch chuyển thu nhập và dịch chuyển nghề nghiệp (Oxfam, 2018; Nguyen & Nguyen, 2020; Neidhöfer & cộng sự, 2024).

Dịch chuyển thu nhập cho thấy mối quan hệ tích cực giữa dịch chuyển thu nhập đi lên và tăng trưởng kinh tế và mối quan hệ tiêu cực giữa dịch chuyển thu nhập đi xuống và tăng trưởng kinh tế. Cụ thể, phần lớn các nghiên cứu khi sử dụng dữ liệu khảo sát mức sống hộ gia đình Việt Nam (VHLSS) giai đoạn 2004 - 2014 cho thấy việc tăng cường dịch chuyển thu nhập đi lên là một phương pháp để làm tăng thu nhập ròng của người dân, từ đó ảnh hưởng tích cực đến tăng trưởng kinh tế (World Bank, 2016). Hơn nữa, Neidhöfer & cộng sự (2024) khẳng định khi tỷ lệ dịch chuyển thu nhập đi xuống

đạt ở mức cao sẽ làm thu nhập bình quân đầu người giảm và các chỉ số phát triển khác, gây cản trở cho quá trình tăng trưởng kinh tế.

Bên cạnh dịch chuyển thu nhập, ảnh hưởng của dịch chuyển xã hội tới tăng trưởng kinh tế còn được thể hiện thông qua dịch chuyển nghề nghiệp (bao gồm dịch chuyển công việc, dịch chuyển kỹ năng và dịch chuyển ngành nghề). Các nghiên cứu đều chỉ ra mối quan hệ cùng chiều giữa dịch chuyển nghề nghiệp đi lên và tăng trưởng kinh tế và mối quan hệ ngược chiều giữa dịch chuyển nghề nghiệp đi xuống với tăng trưởng kinh tế. Cụ thể, khi nghiên cứu về dịch chuyển công việc, Helen & cộng sự (2017) cho thấy dịch chuyển việc làm từ lao động tự do sang lao động làm công ăn lương giúp cải thiện GDP thực tế bình quân đầu người, từ đó thúc đẩy tăng trưởng kinh tế. Oxfam (2018) khi nghiên cứu về dịch chuyển kỹ năng cũng cho thấy khi dịch chuyển từ lao động thủ công, chân tay (loại 1,2) sang lao động văn phòng có trình độ học vấn (loại 3) sẽ làm tăng thu nhập của cá nhân đó, đồng thời làm tăng tốc độ tăng trưởng kinh tế. Gần đây nhất, Aydemir & Yazici (2019) cho thấy tỷ lệ dịch chuyển ngành nghề từ nông nghiệp sang phi nông nghiệp càng cao thì mức thu nhập bình quân đầu người càng tăng, từ đó làm đòn bẩy để thúc đẩy tăng trưởng kinh tế.

Như vậy, các nghiên cứu trước đây đều chỉ ra rằng dịch chuyển xã hội đi lên có tác động cùng chiều với kết quả tăng trưởng kinh tế. Khi dịch chuyển xã hội đi theo hướng tích cực, tăng trưởng kinh tế sẽ cao và ngược lại, dịch chuyển xã hội đi theo hướng tiêu cực (bị hạn chế hoặc không dịch chuyển), kết quả tăng trưởng kinh tế sẽ không đạt được như kỳ vọng.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

2.2.1. Quá trình thu thập và xử lý dữ liệu

Về dữ liệu dịch chuyển xã hội, nghiên cứu sử dụng bộ dữ liệu Điều tra Mức sống hộ gia đình Việt Nam (VHLSS) được thực hiện bởi Tổng cục Thống kê Việt Nam (GSO) cùng sự hỗ trợ từ Ngân hàng thế giới (World Bank) trong 3 năm 2010, 2014 và 2018. Đối tượng khảo sát gồm các hộ gia đình, thành viên các hộ gia đình và các xã/phường với mỗi đơn vị khảo sát là một hộ hay một xã/phường được chọn.

Số hộ gia đình được khảo sát lặp lại trong số liệu VHLSS giai đoạn 2010-2014 và giai đoạn 2014-2018 lần lượt là 1.914 hộ và 1.912 hộ. Tác giả thực hiện kết hợp mẫu khảo sát lặp lại trong hai giai đoạn này để tạo thành bộ dữ liệu hoàn chỉnh. Như vậy, mẫu nghiên cứu cấp hộ gia đình có 3.826 quan sát và cấp cá nhân (thành viên trong hộ) có 6.537 quan sát.

Về dữ liệu tăng trưởng kinh tế, nghiên cứu sử dụng dữ liệu Tổng sản phẩm trên địa bàn (GRDP) bình quân đầu người của 63 tỉnh/thành phố trong 2 năm 2014 và 2018, được lấy từ Niên giám thống kê của GSO.

2.2.2. Phương trình hồi quy

Nghiên cứu sử dụng phương pháp định lượng để kiểm định tác động của của dịch chuyển xã hội tới tăng trưởng kinh tế. Các phương trình hồi quy được sử dụng trong bài nghiên cứu gồm:

$$GRDP/capita_{j,k,t} = \beta_0 + \beta_1 Income\ mobility_{j,\Delta t} + \beta_2 X_{j,k,t-1} + u \quad (1)$$

$$GRDP/capita_{i,j,k,t} = \beta_0 + \beta_1 Employment\ mobility_{i,j,\Delta t} + \beta_2 X_{i,j,k,t-1} + u \quad (2)$$

Trong đó:

$Income\ mobility_{j,\Delta t}$: Dịch chuyển thu nhập của hộ j giữa năm t và t-1;

$Employment\ mobility_{i,j,\Delta t}$: Dịch chuyển nghề nghiệp của người i trong hộ j giữa năm t và t-1;

$GRDP/capita_{j,k,t}$: GRDP bình quân đầu người của tỉnh k nơi hộ j sinh sống trong năm t;

$GRDP/capita_{i,j,k,t}$: GRDP bình quân đầu người của tỉnh k nơi người i trong hộ j sinh sống trong năm t;

$X_{j,k,t-1}$: Biến kiểm soát: Đặc điểm của hộ j ở tỉnh k trong năm t-1 bao gồm: Tuổi của chủ hộ j; Giới tính của chủ hộ j; Quy mô hộ j; Tỷ lệ người già trong hộ j; Tỷ lệ trẻ em trong hộ j; Vị trí địa lý của hộ j.

$X_{i,j,k,t-1}$: Biến kiểm soát: Đặc điểm của người i trong hộ j thuộc tỉnh k trong năm t-1 bao gồm: Giới tính của người i; Tuổi của người i; Quy mô hộ j; Tỷ lệ người già trong hộ j; Tỷ lệ trẻ em trong hộ j; Vị trí địa lý của hộ j.

Chi tiết về thang đo các biến và giả thuyết nghiên cứu được trình bày ở Bảng 1. Các mô hình sử dụng trong bài đều được ước lượng theo phương pháp hồi quy bình phương nhỏ nhất (OLS). Tác giả sử dụng thêm sai số chuẩn mạnh (Robust Standard Errors) bằng cách thêm lựa chọn Robust khi hồi quy để kiểm soát các vi phạm về phương sai sai số thay đổi (Greene, 2002; Wooldridge, 2002).

Bảng 1. Thang đo các biến và giả thuyết nghiên cứu

Tên biến	Thành phần phụ	Công thức	Dấu kỳ vọng	Nguồn
Tăng trưởng kinh tế	Tăng trưởng kinh tế của địa phương	Logarit của thu nhập bình quân đầu người cấp tỉnh		Điều chỉnh từ (Neidhöfer & cộng sự, 2024)
Dịch chuyển thu nhập	Dịch chuyển thu nhập đi lên từ nhóm 20% và nhóm 40% thu nhập dưới cùng	Biến nhị phân chỉ ra liệu hộ gia đình có dịch chuyển thu nhập từ nhóm 20% và nhóm 40% thu nhập dưới cùng lên ngũ phân vị cao hơn hay không?	+	(Nguyen & Nguyen, 2020)
	Dịch chuyển thu nhập đi xuống từ nhóm 20% và nhóm 40% thu nhập trên cùng	Biến nhị phân chỉ ra liệu hộ gia đình có dịch chuyển thu nhập từ nhóm 20% và nhóm 40% thu nhập trên cùng xuống ngũ phân vị thấp hơn hay không?	-	
Dịch chuyển nghề nghiệp	Dịch chuyển kỹ năng đi lên	Biến nhị phân chỉ ra liệu thành viên trong hộ có dịch chuyển từ công việc phổ thông sang công việc có tay nghề hay không?	+	(Nguyen & Nguyen, 2020)
	Dịch chuyển kỹ năng đi xuống	Biến nhị phân chỉ ra liệu thành viên trong hộ có dịch chuyển từ công việc có tay nghề sang công việc phổ thông hay không?	-	
	Dịch chuyển công việc đi lên	Biến nhị phân chỉ ra liệu thành viên trong hộ có dịch chuyển từ lao động tự do sang lao động làm công ăn lương hay không?	+	
	Dịch chuyển công việc đi xuống	Biến nhị phân chỉ ra liệu thành viên trong hộ có dịch chuyển từ lao động làm công ăn lương sang lao động tự do hay không?	-	
	Dịch chuyển ngành nghề đi lên	Biến nhị phân chỉ ra liệu thành viên trong hộ có dịch chuyển từ nghề nông nghiệp sang nghề phi nông nghiệp (công nghiệp và dịch vụ) hay không?	+	
	Dịch chuyển ngành nghề đi	Biến nhị phân chỉ ra liệu thành viên trong hộ có dịch chuyển từ	-	

	xuống	nghề phi nông nghiệp (công nghiệp và dịch vụ) sang nghề nông nghiệp hay không?		
Các biến kiểm soát	Giới tính	Biến nhị phân chỉ ra giới tính của chủ hộ hoặc thành viên trong hộ, trong đó Nữ được dùng làm cơ sở so sánh.	+	Aydemir & Yazici (2019)
	Tuổi	Tuổi của chủ hộ hoặc thành viên trong hộ	+/-	
	Vị trí địa lý	Biến nhị phân chỉ ra hộ gia đình ở nông thôn hay thành thị, trong đó nông thôn được dùng làm cơ sở so sánh.	+	(Neidhöfer & cộng sự, 2024)
	Quy mô hộ	Số thành viên trong hộ	-	(Oxfam, 2018)
	Tỷ lệ người già trong hộ	Số người già trong hộ/quy mô hộ	-	
	Tỷ lệ trẻ em trong hộ	Số trẻ em trong hộ/quy mô hộ	-	

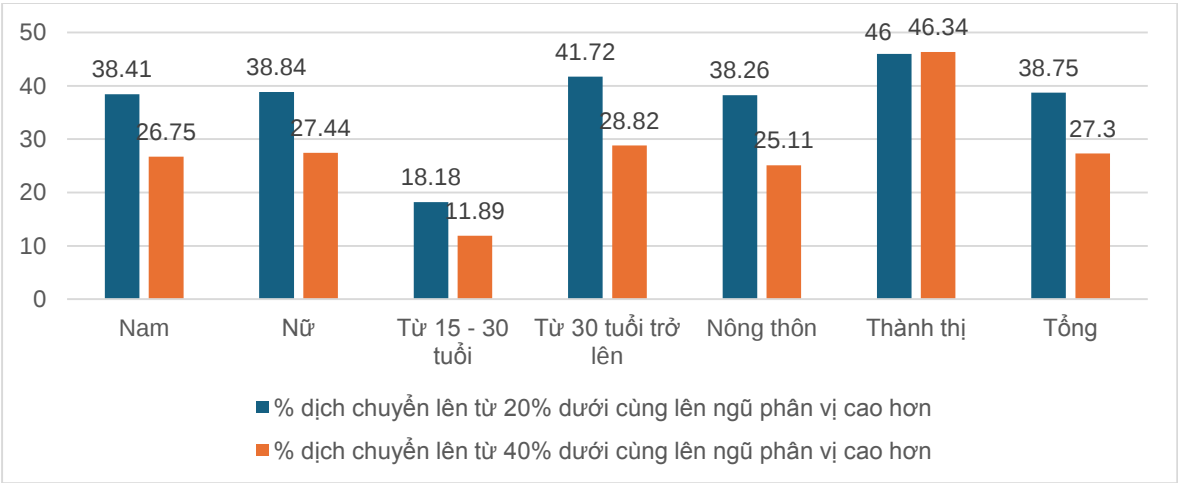
Ghi chú: “+”: tác động tích cực; “-”: tác động tiêu cực.

Nguồn: Tổng hợp của tác giả

3. Kết quả và thảo luận

3.1. Thực trạng dịch chuyển thu nhập tại Việt Nam

Thứ nhất, dịch chuyển thu nhập đi lên ở Việt Nam khá rõ ràng nhưng chưa cao, có sự chênh lệch khi xét về độ tuổi, vị trí địa lý của hộ gia đình

Hình 1. Dịch chuyển thu nhập đi lên ở Việt Nam

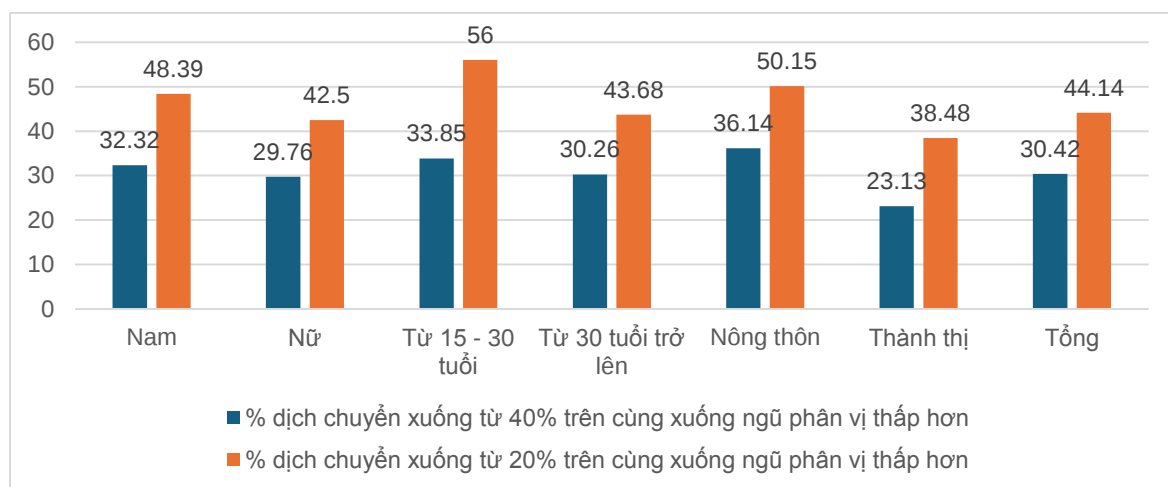
Nguồn: Tính toán của tác giả, năm 2024

Tác giả chọn hai nhóm ngũ phân vị dưới cùng để phân tích làm thế nào các hộ gia đình có thu nhập dưới mức trung bình cải thiện địa vị kinh tế của họ theo thời gian.

Hình 1 cho thấy dịch chuyển thu nhập đi lên là không đồng đều giữa các hộ gia đình trong giai đoạn 2010 – 2014 và 2014 – 2018. Sự chênh lệch được biểu hiện rõ nhất ở độ tuổi và vị trí địa lý của hộ gia đình. Một điều đáng mừng là không có sự chênh lệch nhiều về tỷ lệ dịch chuyển thu nhập đi lên giữa các gia đình có chủ hộ là nam với các gia đình có nữ chủ hộ. Điều này cho thấy giới tính của chủ hộ ít cản trở việc các gia đình cải thiện địa vị kinh tế của mình.

Thứ hai, dịch chuyển thu nhập đi xuống ở Việt Nam đang ở mức cao, có sự chênh lệch khi xét về vị trí địa lý.

Khi phân tích dịch chuyển thu nhập đi xuống của các hộ gia đình, tác giả lựa chọn hai nhóm ngũ phân vị trên cùng để phân tích sự suy giảm xuống các nhóm có thu nhập thấp hơn trong ngũ phân vị. Hình 2 cho thấy, so với khía cạnh giới tính hoặc độ tuổi của chủ hộ thì chênh lệch tỷ lệ dịch chuyển thu nhập đi xuống khi xét về vị trí địa lý là rõ ràng hơn cả.

Hình 2. Dịch chuyển thu nhập đi xuống ở Việt Nam

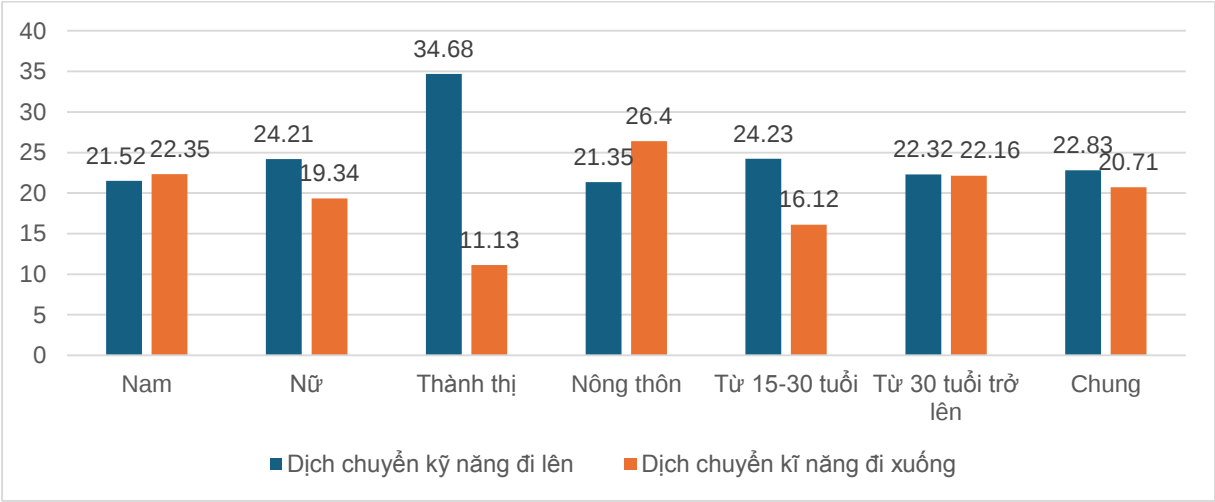
Nguồn: Tính toán của tác giả, năm 2024

3.2. Thực trạng dịch chuyển nghề nghiệp tại Việt Nam

Thứ nhất, dịch chuyển kỹ năng còn chậm

Trên quy mô toàn quốc, trong giai đoạn 2010 – 2014 và 2014 – 2018, chỉ khoảng 1/5 số người lao động dịch chuyển từ công việc phổ thông sang công việc có tay nghề (dịch chuyển kỹ năng đi lên). Chênh lệch tỷ lệ dịch chuyển kỹ năng là rõ ràng nhất khi xét theo vị trí địa lý. Ngược lại, cơ hội dịch chuyển kỹ năng đi lên ở thành thị cao hơn hẳn khi đạt 34,68% và chỉ có 11,13% dịch chuyển kỹ năng đi xuống. Ngoài ra, kết quả

nghiên cứu cho thấy chỉ tồn tại sự khác biệt nhỏ về dịch chuyển kỹ năng khi xét theo giới tính và độ tuổi.

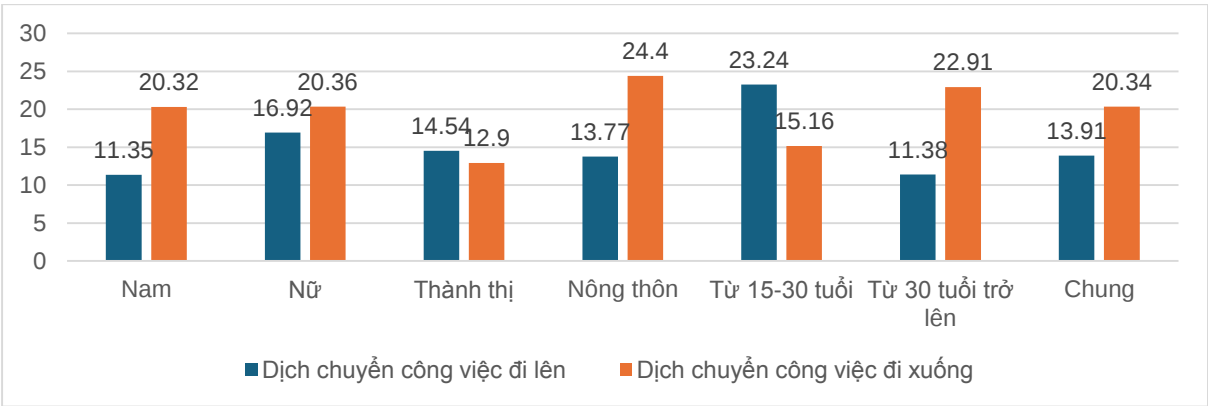

Hình 3. Dịch chuyển kỹ năng tại Việt Nam

Nguồn: Tính toán của tác giả, năm 2024

Thứ hai, dịch chuyển công việc có dấu hiệu dịch chuyển theo hướng tiêu cực

Trong giai đoạn khảo sát, chỉ khoảng 1/10 tổng số lao động tự do dịch chuyển sang lao động làm công ăn lương, trong khi đó tỷ lệ số lao động làm công ăn lương sang lao động tự do lại chiếm tỷ lệ lớn, dao động trong khoảng 20-30%. Kết quả từ Hình 4 cũng chỉ ra rằng các hộ gia đình ở nông thôn có xu hướng dịch chuyển công việc đi xuống cao hơn so với các hộ gia đình ở thành thị. Tương tự như dịch chuyển kỹ năng, dịch chuyển công việc giữa nam và nữ không tồn tại quá nhiều điểm khác biệt. Về độ tuổi, nhóm người từ 15-30 tuổi có xu hướng dịch chuyển công việc đi lên cao hơn và dịch chuyển công việc đi xuống thấp hơn đáng kể so với nhóm người từ 30 tuổi trở lên.

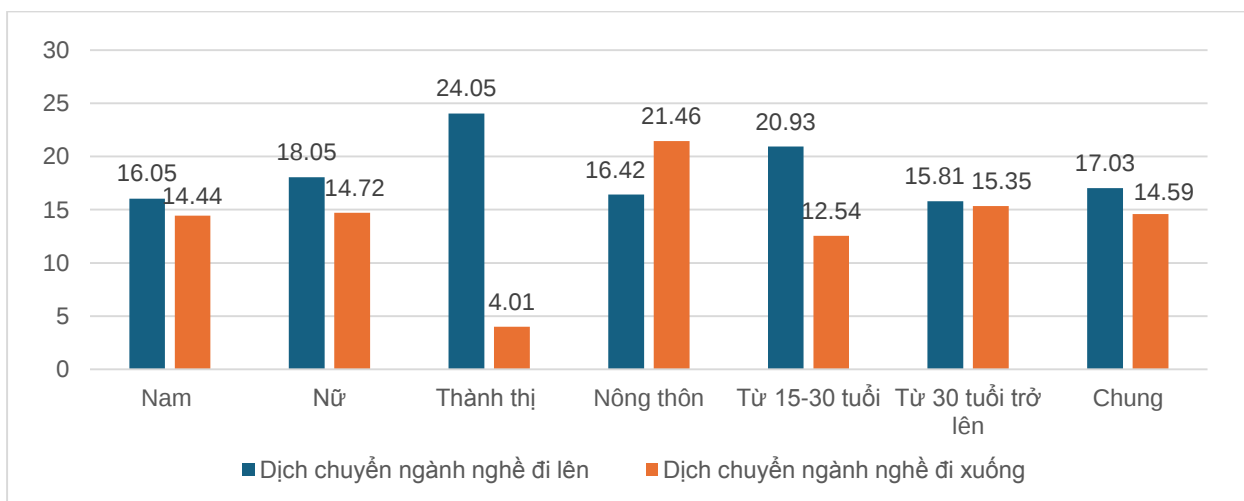

Hình 4. Dịch chuyển công việc tại Việt Nam

Nguồn: Tính toán của tác giả, năm 2024

Thứ ba, dịch chuyển ngành nghề chưa có nhiều biến động

Hình 5 cho thấy dịch chuyển ngành nghề đi lên ở Việt Nam giai đoạn 2010 – 2014 và 2014 – 2018 chưa có nhiều biến động, chỉ ở mức 17%. Xét theo vị trí địa lý, nhóm người sinh sống ở thành thị có khả năng dịch chuyển ngành nghề từ nghề nông nghiệp sang nghề phi nông nghiệp cao hơn và tỷ lệ dịch chuyển ngành nghề đi xuống thấp hơn đáng kể so với vùng nông thôn. Về giới tính, tồn tại sự khác biệt nhỏ về dịch chuyển ngành nghề giữa nam và nữ. Xét theo độ tuổi, nhóm người từ 30 tuổi trở lên có xu hướng dịch chuyển ngành nghề từ nông nghiệp sang phi nông nghiệp thấp hơn và từ phi nông nghiệp sang nông nghiệp cao hơn so với nhóm người từ 15-30 tuổi.

Hình 5. Dịch chuyển ngành nghề tại Việt Nam

Nguồn: Tính toán của tác giả, năm 2024

3.3. Kết quả hồi quy các phương trình

Thông qua dịch chuyển thu nhập, nghiên cứu chỉ ra dịch chuyển thu nhập đi lên có ảnh hưởng cùng chiều đến tăng trưởng kinh tế. Cụ thể, Bảng 2 cho thấy cứ thêm một hộ trong tỉnh dịch chuyển thu nhập từ nhóm nghèo nhất lên các nhóm ngũ phân vị cao hơn thì GRDP bình quân đầu người của tỉnh đó tăng 12,37%. Con số này là 12,94% nếu thêm một hộ dịch chuyển thu nhập đi lên từ nhóm 40% thu nhập dưới cùng. Kết quả nghiên cứu này là đồng nhất với quan điểm của Nguyen & Nguyen (2020) khi chỉ ra tỷ lệ dịch chuyển thu nhập đi lên càng cao sẽ càng làm đẩy nhanh quá trình tăng trưởng kinh tế.

Trái ngược với dịch chuyển thu nhập đi lên, dịch chuyển thu nhập đi xuống có ảnh hưởng tiêu cực tới tăng trưởng kinh tế. Kết quả nghiên cứu cho thấy với mỗi hộ trong tỉnh dịch chuyển từ nhóm thu nhập khá và nhóm giàu nhất xuống các nhóm ngũ phân vị thấp hơn, thu nhập bình quân đầu người của tỉnh giảm 4,29%. Kết quả nghiên cứu này

là đồng nhất so với nghiên cứu của Oxfam (2018) khi cho rằng khi nền kinh tế còn tồn tại phần lớn sự dịch chuyển thu nhập đi xuống sẽ làm giảm thu nhập bình quân đầu người của hộ, qua đó, làm chậm quá trình tăng trưởng kinh tế.

Bảng 2. Ảnh hưởng của dịch chuyển thu nhập đến tăng trưởng kinh tế giai đoạn 2010 – 2014, 2014 – 2018

Biến giải thích	Biến phụ thuộc			
	(1) Tăng trưởng kinh tế của địa phương	(2) Tăng trưởng kinh tế của địa phương	(3) Tăng trưởng kinh tế của địa phương	(4) Tăng trưởng kinh tế của địa phương
Dịch chuyển thu nhập đi lên từ nhóm 20% thu nhập dưới cùng	0,1237*** (0,0260)			
Dịch chuyển thu nhập đi lên từ nhóm 40% thu nhập dưới cùng		0,1294*** (0,0201)		
Dịch chuyển thu nhập đi xuống từ nhóm 40% thu nhập trên cùng			-0,0429* (0,0220)	
Dịch chuyển thu nhập đi xuống từ nhóm 20% thu nhập trên cùng				0,0166 (0,0305)
Giới tính chủ hộ	-0,0245 (0,0342)	0,0017 (0,0236)	0,0024 (0,0257)	-0,0036 (0,0365)
Tuổi chủ hộ	0,0075*** (0,0012)	0,0076*** (0,0009)	0,0018 (0,0013)	0,0012 (0,0019)
Quy mô hộ	-0,0403*** (0,0087)	-0,0358*** (0,0065)	-0,0016 (0,0084)	0,0342*** (0,0124)
Tỷ lệ trẻ em trong hộ	0,0285 (0,0663)	0,0343 (0,0496)	0,1058 (0,0684)	-0,0798 (0,1106)
Tỷ lệ người già trong hộ	-0,0881 (0,0640)	-0,1379*** (0,0436)	0,0509 (0,0523)	0,1756** (0,0748)
Vị trí địa lý	0,1974*** (0,0524)	0,1348*** (0,0304)	0,0990*** (0,0217)	0,1504*** (0,0304)
_cons	7,4883*** (0,0673)	7,5338*** (0,0509)	7,9091*** (0,0702)	7,8165*** (0,1011)
Observations	787	1.590	1.397	666
R-squared	0,186	0,130	0,027	0,063
Robust standard errors in parentheses				
*** p<0,01, ** p<0,05, * p<0,1				

Nguồn: Tính toán của tác giả, năm 2024

Ảnh hưởng của **dịch chuyển nghề nghiệp** (do lường thông qua dịch chuyển kỹ năng, dịch chuyển công việc và dịch chuyển ngành nghề) đến tăng trưởng kinh tế được trình bày ở Bảng 3. Kết quả hồi quy chỉ ra rằng:

Đối với dịch chuyển kỹ năng, có mối quan hệ tích cực giữa dịch chuyển kỹ năng đi lên và tăng trưởng kinh tế. Cụ thể, nếu thêm 1 lao động dịch chuyển từ công việc phổ thông sang công việc có tay nghề thì GRDP bình quân đầu người tăng 0,18%. Ngược lại, ảnh hưởng của dịch chuyển kỹ năng đi xuống tới tăng trưởng kinh tế là mối quan hệ ngược chiều khi cứ thêm 1 lao động dịch chuyển kỹ năng đi xuống thì thu nhập bình quân đầu người cấp tỉnh giảm 0,05%. Kết quả trên có thể lý giải là do lao động có tay nghề phải làm nhiều công việc phức tạp và cần nhiều kỹ năng hơn, đồng thời họ cũng làm việc năng suất, chất lượng và hiệu quả hơn so với lao động phổ thông. Vì vậy, đầu tư, chú trọng vào việc đào tạo và nâng cao tay nghề sẽ kích thích dịch chuyển kỹ năng đi lên, qua đó thúc đẩy tăng trưởng kinh tế. Quan điểm trên cũng được nêu ra trước đó bởi Oxfam (2018) khi cho rằng dịch chuyển từ lao động thủ công, chân tay sang lao động văn phòng, có trình độ học vấn ảnh hưởng làm gia tăng thu nhập của cá nhân đó, đồng thời làm tăng tốc độ tăng trưởng kinh tế.

Đối với dịch chuyển công việc, kết quả nghiên cứu cho thấy dịch chuyển công việc đi lên có ảnh hưởng tích cực tới tăng trưởng kinh tế khi mỗi một cá nhân dịch chuyển từ lao động tự do sang lao động làm công ăn lương thì GRDP bình quân đầu người tăng 0,14%. Ngược lại, dịch chuyển công việc đi xuống lại có ảnh hưởng tiêu cực tới tăng trưởng kinh tế. Cụ thể, cứ thêm 1 lao động dịch chuyển từ lao động làm công ăn lương về lao động tự do thì thu nhập bình quân cấp tỉnh giảm 0,07%. Điều này có thể lý giải là do lao động làm công ăn lương có thu nhập ổn định và đều đặn hơn so với lao động tự do. Hơn thế nữa, nhiều lao động tự do có thu nhập đạt ở mức thấp, thậm chí là không có thu nhập, từ đó ảnh hưởng tiêu cực tới thu nhập bình quân đầu người cấp tỉnh nói riêng và tăng trưởng kinh tế nói chung. Lý giải này đồng nhất với nghiên cứu của Torche (2015) khi kết luận trong hộ gia đình có nhiều thành viên làm công ăn lương sẽ có thu nhập cao hơn so với hộ gia đình có nhiều thành viên là lao động tự do.

Đối với dịch chuyển ngành nghề, kết quả nghiên cứu chỉ ra rằng dịch chuyển ngành nghề đi lên ảnh hưởng tích cực tới tăng trưởng kinh tế. Ngược lại, dịch chuyển ngành nghề đi xuống có ảnh hưởng tiêu cực tới tăng trưởng kinh tế, khi mỗi 1 lao động dịch chuyển từ nghề phi nông nghiệp (công nghiệp và dịch vụ) sang nghề nông nghiệp thì GRDP bình quân đầu người giảm 0,20%. Điều này có thể giải thích là do chuyển đổi ngành nghề từ nông nghiệp sang phi nông nghiệp làm thay đổi cơ cấu nền kinh tế theo

hướng công nghiệp hoá và hiện đại hoá, từ đó góp phần nâng cao năng suất lao động, đẩy mạnh phát triển kinh tế xã hội và nâng cao đời sống người dân.

Bảng 3. Ảnh hưởng của dịch chuyển nghề nghiệp đến tăng trưởng kinh tế giai đoạn 2010-2014, 2014-2018

Biến giải thích	Biến phụ thuộc					
	(1) Tăng trưởng kinh tế của địa phương	(2) Tăng trưởng kinh tế của địa phương	(3) Tăng trưởng kinh tế của địa phương	(4) Tăng trưởng kinh tế của địa phương	(5) Tăng trưởng kinh tế của địa phương	(6) Tăng trưởng kinh tế của địa phương
Dịch chuyển kỹ năng đi lên	0,0018*** (0,0001)					
Dịch chuyển kỹ năng đi xuống		- 0,0005*** (0,0002)				
Dịch chuyển công việc đi lên			0,0014*** (0,0002)			
Dịch chuyển công việc đi xuống				- 0,0007*** (0,0002)		
Dịch chuyển ngành nghề đi lên					0,00*** (0,00)	
Dịch chuyển ngành nghề đi xuống						- 0,0020*** (0,0001)
Giới tính	0,0033 (0,0129)	-0,0052 (0,0134)	-0,0046 (0,0115)	-0,0336** (0,0167)	0,02* (0,01)	-0,0164 (0,0136)
Tuổi	0,0024 (0,0035)	-0,0018 (0,0047)	0,0136*** (0,0033)	0,0043 (0,0053)	0,01** (0,00)	0,0003 (0,0046)
Tuổi ²	0,0000 (0,0000)	0,0000 (0,0001)	-0,0001** (0,0000)	-0,0001 (0,0001)	-0,00 (0,00)	-0,0000 (0,0001)
Quy mô hộ	- 0,0335*** (0,0044)	-0,0029 (0,0051)	- 0,0319*** (0,0041)	-0,0028 (0,0061)	- 0,03*** (0,00)	-0,0050 (0,0055)

Tỷ lệ trẻ em trong hộ	- 0,1511*** (0,0353)	0,0029 (0,0396)	- 0,0928*** (0,0326)	-0,0383 (0,0476)	- 0,11*** (0,04)	-0,0404 (0,0402)
Tỷ lệ người già trong hộ	0,1654*** (0,0616)	0,1854*** (0,0605)	0,2077*** (0,0544)	0,1483** (0,0727)	0,20*** (0,06)	0,1835*** (0,0604)
Vị trí địa lý	0,1219*** (0,0229)	0,0824*** (0,0146)	0,1559*** (0,0160)	0,0907*** (0,0181)	0,06** (0,02)	0,0716*** (0,0147)
_cons	7,7416*** (0,0645)	8,0343*** (0,0915)	7,5369*** (0,0631)	7,9563*** (0,0983)	7,62*** (0,07)	8,0090*** (0,0862)
Observations	3.355	3.182	4.207	2.330	3.247	3.290
R-squared	0,125	0,021	0,111	0,026	0,110	0,051
Robust standard errors in parentheses						
*** p<0,01, ** p<0,05, * p<0,1						

Nguồn: Tính toán của tác giả, năm 2024

4. Kết luận

Sử dụng dữ liệu từ Bộ Điều tra Mức sống hộ gia đình Việt Nam (VHLSS) và Niên giám thống kê trong ba năm 2010, 2014 và 2018, bài viết nghiên cứu ảnh hưởng của dịch chuyển xã hội (được đo lường thông qua dịch chuyển thu nhập và dịch chuyển nghề nghiệp) đến tăng trưởng kinh tế các tỉnh, thành của Việt Nam. Bằng phương pháp hồi quy bình phương nhỏ nhất (OLS), kết quả nghiên cứu cho thấy: *Thứ nhất*, nếu hộ gia đình dịch chuyển thu nhập đi lên từ nhóm 20% và 40% thu nhập dưới cùng sẽ tác động tích cực tới tăng trưởng kinh tế của tỉnh, ngược lại dịch chuyển thu nhập đi xuống từ nhóm 40% thu nhập trên cùng sẽ cản trở tăng trưởng kinh tế. *Thứ hai*, nếu thêm một cá nhân dịch chuyển kỹ năng hay công việc đi lên thì GRDP bình quân đầu người của tỉnh tăng lần lượt 0,18% và 0,14%. Ngược lại, dịch chuyển nghề nghiệp đi xuống sẽ tác động tiêu cực tới tăng trưởng kinh tế; khi thêm một cá nhân dịch chuyển kỹ năng, công việc hoặc ngành nghề đi xuống thì GRDP bình quân đầu người giảm 0,05%, 0,07% và 0,02% theo thứ tự.

Nghiên cứu cũng cho thấy ba xu hướng chính trong dịch chuyển xã hội ở Việt Nam: (1) dịch chuyển thu nhập mặc dù khá rõ nhưng tỷ lệ dịch chuyển đi lên còn chưa cao; (2) dịch chuyển kỹ năng còn chậm, chỉ khoảng 20% số người lao động dịch chuyển từ công việc phổ thông sang công việc có tay nghề trong giai đoạn 2010-2018; và (3) dịch chuyển ngành nghề chưa có nhiều biến động, chủ yếu vẫn là làm nông nghiệp, rất ít lao động chuyển sang khu vực công nghiệp và dịch vụ. Do vậy, tác giả khuyến nghị các cơ quan Nhà nước và chính quyền địa phương cần thiết kế các chương trình và

chính sách nhằm thúc đẩy dịch chuyển xã hội đi lên, hạn chế dịch chuyển xã hội đi xuống tại Việt Nam như tổ chức những chương trình đào tạo nhằm phát triển kỹ năng làm việc, đặc biệt trong các ngành công nghiệp và dịch vụ; nghiêm chỉnh thực hiện việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo hướng công nghiệp hoá, hiện đại hoá; thúc đẩy việc phát triển mạnh các ngành có giá trị gia tăng cao,...

Bài viết vẫn còn một số mặt hạn chế như: chưa xem xét được ảnh hưởng của dịch chuyển xã hội trong dài hạn, chưa đánh giá vai trò của giáo dục trong mối quan hệ giữa dịch chuyển xã hội và tăng trưởng kinh tế. Đây cũng là các hướng gợi ý cho những nghiên cứu trong tương lai về chủ đề này.

Lời cảm ơn: Đinh Viết Giang được tài trợ bởi Chương trình học bổng đào tạo thạc sĩ, tiến sĩ trong nước của Quỹ Đổi mới sáng tạo Vingroup (VINIF), mã số VINIF.2023.ThS.039.

Tài liệu tham khảo

- Aydemir, A. B., & Yazici, H. (2019), 'Intergenerational education mobility and the level of development', *European Economic Review*, 116, 160-185.
- Đào Thanh Trường (2017), 'Di động xã hội và quản lý di động xã hội đối với Nguồn nhân lực khoa học và công nghệ chất lượng cao ở Việt Nam', *Tạp chí Xã hội học*, 4(140), 39-48.
- Fields, G. S., & Ok, E. A. (1996), 'The meaning and measurement of income mobility', *Journal of Economic Theory*, 71(2), 349-377.
- Greene, W. H. (2002), *Econometric analysis* (5th ed.), Prentice Hall.
- Neidhöfer, G., Ciaschi, M., Gasparini, L., & Serrano, J. (2024), 'Social mobility and economic development', *Journal of Economic Growth*, 29(2), 327-359.
- Nguyen, C. V., & Nguyen, L. T. (2020), 'Intra-generational and intergenerational social mobility: Evidence from Vietnam', *Journal of Asian and African Studies*, 55(3), 370-397.
- Oxfam. (2018), *Social mobility and equality of opportunity in Vietnam: Trends and impact factors*, Hong Duc Publishing House.
- Phạm Bích San & Nguyễn Đức Vinh. (1998), 'Một số khía cạnh biến đổi của xã hội Việt Nam: nghiên cứu trường hợp Hà Nội', *Tạp chí Xã hội học*, 2/1998.
- Torche, F. (2015), 'Analyses of intergenerational mobility: An interdisciplinary review', *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 657(1), 37-62.

Trịnh Duy Luân & Bùi Thế Cường. (2001), ‘Về phân tầng xã hội và công bằng xã hội ở nước ta hiện nay’, *Tạp chí Xã hội học*, 2/2001.

Tương Lai. (1995), *Khảo sát xã hội học về phân tầng xã hội*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.

Wooldridge, J. M. (2002), *Econometric analysis of cross section and panel data*, MIT Press.

World Bank. (2016), *Vietnam's household registration system. Vietnam's Household Registration System*, World Bank.

THE IMPACT OF SOCIAL MOBILITY ON ECONOMIC GROWTH OF PROVINCES IN VIETNAM

Dinh Viet Giang

Abstract. This study examines the impact of social mobility on economic growth of provinces in Vietnam using data from the Vietnam Household Living Standards Survey (VHLSS) and statistical yearbooks for the years 2010, 2014, and 2018. By employing the Ordinary Least Squares (OLS) regression method, it finds that upward mobility positively influences economic growth, while downward mobility hinders it. Based on these findings, the author provides some recommendations for the government to promote social mobility in Vietnam, thereby contributing to sustainable and inclusive economic development.

Keywords: Occupational mobility; Income mobility; Social mobility; Economic growth.